

Shapoval I.N. RESEARCH OF PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY OF PSYCHOLOGY STUDENTS

This article discusses professional identity as a major component of individual self-actualization processes and as a complex phenomenon that drives a person's career development and occupational activities. Professional identity represents an end-product of a lengthy personal and career development driven by individual feeling of belonging to a particular career or a professional circle. Such identity is also shaped by a person's acceptance of professional values typical for a particular occupation. A detailed theoretical analysis of this problem reveals that students' positive attitudes toward their learning and professional activities indicate their high levels of professional identity and translate into goal oriented learning efforts. It was also determined that the formation of career identity among students of psychology majors is driven by a variety of factors. These factors include the ability to reflect and differentiate the image of self, positive attitudes towards self, and readiness to professional self-actualization. An analysis of actual data examined during this study shows reliable patterns and correlations that shape professional identity processes among psychology students. In this way, psychological factors for professional identity formation in would-be psychologists is a development in students of an adequate professional self-image with reflexive perceiving and actualization of self-actualization mechanisms and self-making.

Key words: professional identity, identification, professional self-image of students, self-attitude, self-development, self-actualization, professional motivation.

УДК 159.922.76:615.851

К.І. ШКАРЛАТЮК, О.В.СОЙКО

МЕДИТАТИВНІ КАЗКИ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядаються особливості використання медитативних казок у роботі психолога з дітьми, які мають психофізичні порушення. Висвітлено результати попередніх наукових досліджень, у яких обґрунтовано роль казки як засобу розкриття внутрішнього і зовнішнього світу, моделювання майбутнього. Реабілітаційна спрямованість методу полягає в тренінгу емоційної сфери, апробації в соціальних ролях, пізнанні власного статусу та налагодженні соціально комунікативних зв'язків. Представлено основні прийоми і методи роботи з казкою, а також типологію казок-медитативів. Доведено, що результативність роботи психолога у цьому напрямку визначається комплексним використанням засобів казкотерапії.

Ключові слова: медитативна казка, казкотерапія, кольоротерапія, метафоричність казки, моделювання майбутнього, емоційно-особистісна сфера, ресурс особистісного розвитку, порушення психофізичного розвитку.

В статье рассматриваются особенности использования медитативных сказок в работе психолога с детьми, имеющими психофизические нарушения. Представлены результаты предыдущих исследований, в которых обоснована роль сказки как средства раскрытия внутреннего и внешнего мира ребенка, моделирование будущего. Реабилитационная направленность метода заключается в тренинге эмоциональной сферы, апробации в социальных ролях, познании собственного статуса, и налаживании социально коммуникативных связей. Представлены основные приемы и методы работы со сказкой, а также типологию сказок-медитативов. Доказано, что эффективность работы психолога в этом направлении определяется комплексным использованием средств сказкотерапии.

Ключевые слова: медитативная сказка, сказкотерапия, цветотерапия, метафоричность сказки, моделирование будущего, эмоционально-личностная сфера, ресурс личностного развития, нарушения психофизического развития.

Постановка проблеми. Розвиток емоційно-вольової сфери дітей з психофізичними порушеннями – складний і довготривалий процес. У підготовці дітей з особливими потребами до життя в суспільстві важливу роль відіграє казка, яка допомагає процесу активізації ресурсів, потенціалу особистості, розкриттю внутрішнього та зовнішнього світу, моделюванню майбутнього. Казка позитивно впливає на сприйняття дітей, підвищує їх мовленнєву активність. Казка також впливає на корекцію психічних процесів: корекцію мислення (засвоєння послідовності епізодів казки, імена основних персонажів, основні звуконаслідування), корекцію уваги, пам'яті (запам'ятовування головних героїв, їх характерних ознак). Недостатність суспільного досвіду, обмеження діяльності, збіднення сенсорного досвіду компенсується, за словами А.Менегетті, «природним простором безмежного потенціалу казки».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науковців засвідчують успішність корекції внутрішнього світу дитини через творчість (Т. Зінкевич-Свистигнеєва, Т. Яценко, Л.Божович, І. Вачков, Л. Виготський, Д. Соколова, Л. Короткова, А. Никифоров, А. Осипова, Б. Ельконін та інші). Вивчення діагностичних і корекційно-розвивальних можливостей фольклору, казок та інших літературних жанрів представлені у працях П. Гальперіна, В. Зінченко, А. Зосимовської, О. Кабачек, Н. Кукарі, І. Тихомирова. Казкотерапія розглядається також як інструмент лікувальної педагогіки (С. Балашова, В. Белянін, К. Кедров, Р. Кроулі, Дж. Мілк, А. Михайлов, В. Пропп, А. Романов, В. Руднев, Д. Соколов, К. Еган). Аналіз

казкотерапевтичної практики як засобу особистісної корекції психічних властивостей дітей з порушеннями психофізичного розвитку засвідчує недостатню наукову розробленість цієї проблематики. Досить актуальним є проведення як наукових досліджень, спрямованих на розробку комплексу заходів з використанням казкотерапії для формування особистості дітей, так навчальних семінарів і занять з цієї проблеми[1;2;5].

О. Гнездилов зауважує, що казкотерапія – найстародавніший в людській цивілізації метод практичної психології і один з наймолодших методів в сучасній науковій практиці. Казкотерапія пов'язана з поняттям розвитку. Оскільки у дитини переважає “правопівкульний” тип мислення, то найбільш важлива для її розвитку і соціалізації інформація передається через яскраві образи. Саме тому казкові і міфологічні історії виконують ефективну функцію передачі дитині знань про світ. Якщо перше десятиліття її життя в цьому плані було сприятливим (турботливі батьки і педагоги читали, розповідали казкові історії, разом їх обговорювали), то у несвідомому людини формується своєрідний “банк” життєвих ситуацій, тобто перелік знань про динаміку внутрішніх процесів, особливості взаємин між людьми, можливості самореалізації тощо [2].

Казкотерапія визнається деякими вченими як процес виховання Внутрішньої Дитини, розвитку її душі, підвищення рівня самоусвідомлення набуття знань про закони життя і способи виявлення спонтанної творчої сили. Казки стимулюють фантазію, даючи дитині шанс розповісти про життєві труднощі без прямого втручання психотерапевта. Діти за допомогою казки створюють для себе власні образи, які залишаються у їх несвідомому. Казкотерапія – один з найменш травмуючих методів психотерапії. Під впливом казок сформувався життєвий сценарій людини, і тому саме казка допомагає подолати драматичний сценарій життя[5]. Казкотерапія як напрям практичної психології приваблива тим, що вона зручна у застосуванні в порівнянні з іншими підходами. Наприклад, відсутні вікові обмеження, ефективність її застосування не залежить від понять: “нормальний розвиток – відхилення в розвитку”. Особливістю роботи психолога-практика із застосування казкотерапії є взаємодія з суб'єктом на ціннісному рівні. Психологічні, культурні, педагогічні проблеми пропрацьовуються, спираючись на моральні орієнтири, духовні цінності й особистісний потенціал людини. Провідними здобутками казкотерапії є: 1) відкриття для людини можливості усвідомлення своїх потенціалів, можливостей та цінності власного життя; 2) сприяння розумінню причинно-наслідкових зв'язків подій і вчинків; 3) пізнання різних стилів світосприймання; 4) формування здатності до осмисленої творчої взаємодії з оточуючим світом; 5) набуття внутрішнього відчуття сили і гармонії.

Формулювання цілей статті: 1) представити основні прийоми і методи роботи з казкою, а також типологію казок-медитативів; 2) обґрунтувати, що результативність роботи психолога у цьому напрямку визначається комплексним використанням засобів казкотерапії; 3) презентувати особливості використання медитативних казок у роботі з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медитативні казки використовуються для стабілізації психоемоційного стану дитини, апробації в соціальних ролях, пізнанні власного статусу, оволодінні комунікаційними навичками та налагодженні соціально комунікативних зв'язків, розвитку образно-логічного мислення, уяви, пам'яті, художнього смаку, розширення пізнавальної сфери, кругозору, задоволення інформаційної потреби, формуванні нових уявлень про світ, розвитку артикуляційних і мовних можливостей (особливо у дітей із порушеннями мовлення).

Ключові елементи методу казкотерапії

Переважаючий вид діяльності	Розповідь, переказ, інсценізація
Форма діяльності	Групова, індивідуальна
Переважаючі методи	Діалог, імпровізація, ілюстративність, показ, заохочення, розповідь
Характер діяльності	Активність, творчий підхід, емоційність, образне сприйняття
Режим і умови застосування	Тривалість – згідно з психовіковою стійкістю; час проведення і періодичність - довільна
Базовий ресурсотримувач	Установи: освіти, системи соціального захисту, культурно-дозвільні, соціально-педагогічні
Вікові межі	Для всіх вікових груп (з варіаціями сюжету, складом персонажів, цільовою спрямованістю)
Характер порушень	Для всіх видів обмеження здоров'я

Визначаються такі рівні адаптації до соціального середовища за допомогою казки: 1) соціально-особистісний рівень адаптації: в основі дії, що адаптується, лежить неусвідомлювана творча гармонізація, інтегруюча сила естетичного і творчого початку, закладеного в мистецтві; 2) особистісно-асоціативний рівень адаптації: полегшення і компенсація досягаються за рахунок не стільки естетичної дії, скільки унаслідок зниження напруги; 3) асоціативно-комунікативний рівень адаптації: налагодження психотерапевтичних контактів і доступу до психопатологічних переживань; 4) соціально-комунікативний рівень адаптації: використання прикладних можливостей творчості як одного з видів зайнятості; 5) фізіологічний рівень адаптації: враховується фізичний, фізіологічний і координаційно-кінетичний вплив пластичного зображення, творчості на організм і психіку.

Медитативна казка – це особливий вид казки, яка сприяє процесу спілкування з несвідомим слухача за допомогою створення яскравих візуальних образів в його уяві (казка перед сном). Медитативні казки створюються для накопичення позитивного образного досвіду, зняття психоемоційного напруження, створення позитивних моделей взаємин з іншими людьми, розвитку особистісного ресурсу. Медитацією можна назвати

повне занурення в процесі діяльності. Коли дитина щось захоплено робить – малює, складає, грається, – це також можна назвати медитацією.

Головне призначення медитативних казок – повідомлення позитивних «ідеальних» моделей взаємин з навколишнім світом й іншими людьми. Тому відмінна риса медитативних казок – це відсутність в них конфліктів і негативних персонажів. Ознакою казки-медитативи є її гарне завершення, яке дає відчуття психологічної захищеності, а також філософське екзистенційне осмислення дійсності.

В системі казкотерапії виділяють три типи медитативних казок.

1. Медитативні казки, спрямовані на усвідомлення себе в сьогоденні, «тут і зараз». Вони зорієнтовані також на розвиток різних видів чутливості: зорової, слухової, нюхової, смакової, тактильної і кінестетичної. Для створення такої казки потрібно згадати ситуацію з відчуттям частя, спокою, радості і внутрішньої гармонії. Далі відбувається формування позитивних образів за п'ятьма модальностями (створення позитивних зорових, слухових, нюхових, смакових і тактильно-кінестетичних образів).

2. Медитативні казки, що відображають образи «ідеальних» взаємин: між батьками і дітьми, друзями, людиною і навколишнім світом, тваринами, учнем і вчителем, учнем і навчальними предметами, чоловіком і жінкою.образи, що транслюються через казку, можуть стати згодом духовними орієнтирами. Казки-медитативи особливо необхідні дітям і підліткам, які мають негативний соціальний досвід. Позитивні образи медитативних казок проникають в несвідоме і формують там «енергетичний фундамент особистості», компенсуючи дефіцит батьківського тепла. Крім того, такі казки створюють у дитини образ альтернативних взаємин. Знання про те, «як може бути», дає дитині віру і потенційну можливість побудувати такі стосунки.

3. Медитативні казки, спрямовані на підтримку потенціалу особистості, розкриття філософії взаємин і самореалізації. Цей вид казок адресований ідеальному «Я» людини з метою його підтримки і посилення. Ці казки також відображають світлу сторону подій, допомагаючи їх прийняти. Створення такої казки є фантазією про те, як жила б людина, якби частіше прислухалася до свого внутрішнього ритму; як будувалися б її взаємини з навколишнім світом; які гармонійні почуття вона могла б відчувати.

Казки-медитативи – це розповіді описового характеру без сюжетів, без зав'язок, без конфліктних ситуацій і, як наслідок, без наявності розв'язок і стресової складової. Медитативи використовуються у психоконсультативній роботі психолога при виражених психосоматичних проблемах та психофізичних порушеннях. Серед умов ефективності казкотерапії наступні: казка має відповідати соціальному досвіду дитини, супроводжуватись ілюстраціями, музичним супроводом. Психотерапевтичний ефект досягається за рахунок програвання (обігрування) переживань і конфліктів за допомогою персонажів і через побудову сюжету. Найважливіше місце в організації спільної діяльності дитини і дорослого у казці належить комунікативній діалогічній складовій. У діалозі з дорослим дитина повинна відчувати себе в рівноправній партнерській позиції – не декларованій, а психологічно реальній. Метафоричність казки підсилює її психотерапевтичний ефект, дозволяє дитині розпізнати і позначити власні переживання і психічні процеси, зрозуміти їх зміст і важливість. Одним із способів застосування метафори є прийом завершення метафоричної казки, розпочатої терапевтом. Такий підхід особливо ефективний в дитячій психотерапії, оскільки діти зазвичай надзвичайно чутливі до різних історій, легко сприймають реальність їх персонажів і генерують креативні ідеї. Дозволяючи дитині бути розумною, спритною, сміливою, впевненою і красивою в образі казкового персонажа, психолог дає можливість звільнитися від деяких обмежень. Найважливіші можливості, які відкриваються, – це дозвіл любити, змінюватися, успішно справлятися зі своїми завданнями. Програючи ситуації в казці і реалізуючи дозволи в уяві, дитина вчиться використовувати нові для себе способи поведінки, реагування. Завдяки новому «іміджу» дитина символічно отримує нове минуле, сьогодення і майбутнє. Проживаючи життя казкового персонажу, дитина набуває додаткової сили. У казковому образі вона може компенсувати те, чого їй не вистачає в житті. Перебуваючи в образі, дитина може, з одного боку, відобразити пригнічені емоції і бажання, з іншого боку, програти і посилити необхідні їй моделі поведінки.

При слуханні медитативної казки для дітей важливим є вміння розслабитись, відкритися інтуїтивним знанням, тобто відчути, сприйняти та усвідомити. Розслаблення дозволяє усунути занепокоєння, збудження, скутість, відновлює сили і здоров'я, збільшує запас енергії, пробуджує творчий потенціал. Розслаблення – це турбота про самого себе, це самодопомога, створення умов для нормальної роботи власного організму. В процесі розслаблення організм найкращим чином перерозподіляє енергію і намагається привести тіло до рівноваги і гармонії. Варто приділяти час навчанню дітей розслаблятися, вмінню відчувати власне тіло.

При навчанні розслабленню за контрастом з напругою звертаємо увагу дітей до певних груп м'язів (рук, ніг, тулуба, шиї, обличчя). Контрастними парами можуть бути слова: твердий – м'який, сильний – слабкий, холод – тепло, бурулька – водичка, рух – сон, страх – довіра, злий – добрий. Майже всі динамічні вправи у процесі занять казкотерапією рекомендується закінчувати розслабленням з фіксацією уваги на диханні. Розслаблення в поєднанні з диханням можна виконувати сидячи або стоячи, але найчастіше це відбувається в положенні «лежачи». Психолог супроводжує дітей своїм голосом: вди-и-и-х ви-и-дих м'якше легше. Тіло не рухається ручки лежать спокійно розслаблено. Дихаємо животиком м'якше легше. Обличчя розслабляється стає спокійним. Діти легко сприймають все нове, незвичайне і швидше навчаються непростому вмінню розслаблятися. Збуджені, неспокійні діти поступово стають більш врівноваженими, уважними і терплячими. Діти загальмовані, скуті, мляві, боязкі набувають впевненості, бадьорості, свободи у вираженні своїх почуттів і думок. Звертаючи погляд всередину тіла, дитина розширює свідомість. І коли в її житті виникне ситуація,

схожа на ту, яку вона «прожила» у казці, дитина мимоволі зверне увагу на те, в якому стані знаходяться м'язи її тіла, в напруженому або розслабленому. А це є основною здатністю володіння власним тілом.

«Казкові» заняття проводяться з використання рухів і вправ. Щоб полегшити процес тілесного усвідомлення, зробити його більш приємним, дітям пропонуються фізичні вправи, ігри, танці. У процесі активних фізичних дій тіло мимовільно скидає надлишок напруги. Емоційна розрядка, відпускання зажимів, «відігравання» глибоко захованих в підсвідомості страху, занепокоєння, агресії, почуття провини, дозволяє дитині стати добрішою, впевненішою в собі, чутливішою до людей і навколишнього світу. У неї формується позитивний образ свого тіла, прийняття себе. У приміщенні для занять має бути тепло, оскільки холод зумовлює мимовільне напруження м'язів. Рекомендується м'яке освітлення та спеціально підібраний музичний супровід. Ритуал «входу» і «виходу» з медитації передбачає неквапливість і поступовість. Заняття медитативною казкою, зазвичай, проводяться один раз на тиждень. Тривалість їх може бути різною: від 25 хвилин і більше. Слід враховувати вік дітей і їх психічні можливості. Заняття з казками можна проводити в будь-якій послідовності. В процесі розслаблення (сидячи, лежачи, стоячи) дітям не рекомендується рухатися, розмовляти, задавати питання. Тому що процес «слухання себе» дуже тонкий, і будь-які розмови, стуки, рухи відволікають увагу дітей і легко руйнують створену атмосферу. Слово «слухати», постійно використовується на заняттях, й означає, звичайно, не тільки фізичний слух, а й здатність відчувати «внутрішні звуки». Внутрішні звуки - це відчуття, які можуть бути дуже різними: від легкості, приємного тепла, «мурашок» до поколювання, відчуття тяжкості, неприємних відчуттів. В процесі заняття дітям періодично дається можливість говорити про свої відчуття, але іноді пропонується просто мовчки «послухати себе». Текст казки є сполучною ланкою між вправами і створює певну атмосферу. При складанні занять тексти казок скорочуються, часто із змінами в сюжеті. Казки можна повторювати через певні проміжки часу. Діти люблять повторення, і, крім того, знайомі вправи сприймаються легше, а часом і з великим інтересом. адже у знайомій вправі не доводиться витрачати енергію і сили на впізнавання, запам'ятовування, засвоєння, а можна просто отримувати насолоду від самого процесу, повністю занурившись в нього.

Основні функції і завдання, які реалізуються в процесі медитативної казкотерапії: 1) координація дихання, мовлення і рухів тіла; 2) розвиток мовного апарату, інтонаційної виразності; 3) зняття емоційно-психічної і тілесної напруги, підвищення еластичності м'язів, розвиток координації рухів; 4) стабілізація психічних процесів, вміння відновлювати внутрішню рівновагу; 5) розвиток слухової пам'яті, абстрактних і творчих мисленневих здібностей; 6) розширення уявлення дітей про емоції та способи їх вираження; 7) розвиток вміння відчувати іншого і піклуватися про нього; 8) активізація кращих рис дитини, прояв любові і довіри; 9) розвиток уяви і фантазії.

Важливим компонентом у роботі з медитативною казкою є активне використання палітри кольорів. Колір допомагає розширити межі спілкування зі світом, звільнитись від заборон і жорстких правил, прийняти усі сторони особистості. Так, під час занять гіперактивні діти часто використовують синій колір. Загальмовані, невпевнені у собі віддають перевагу червоному кольору. Вибираючи предмети певного кольору, діти мимоволі входять у медитативний, розслаблений стан. Вони із захопленням перебирають намистинки, гудзики, камінці, клаптики тканини. Після завершення відбору можна почати складання казки. Перебираючи в руках предмети улюбленого кольору, дитина відчуває комфорт, спокій і внутрішнє задоволення. Прикладом використання кольору на заняттях з дітьми є казка «Квітка-семибарвиця»: «Подивіться на чарівну квітку. Якого кольору пелюстки у цієї квітки? Чи знаєте ви, з якої казки ця квітка і чому вона вважається чарівною? Загадайте бажання і відірвіть пелюстку від чарівної квітки. Допоможіть вітру забрати вашу пелюстку, подмухати на неї довго і плавно. Вдих робимо носом, а видих - ротом. Видихаючи, втягуємо в себе животик». Вправа на дихання виконується кілька разів. У казці «Пригоди в Чарівній країні» уява дітей стимулюється використанням різних кольорів і перетворенням звичайних речей у казкові персонажі:

«У Чарівній країні сталася суперечка: хто ж найкорисніший і найцікавіший серед її мешканців». – Ми! – вигукнули кольорові олівці, – нас багато, ми різнокольорові і залишаємо веселкові сліди на усьому, до чого торкаємось. – Ні, ми! – заперечили фломастери, – у нас безліч відтінків. – А ми, а ми – плескали у долоньки Крейдочки, – подивіться! – І вони швиденько затанцювали на дошці. – Яка чудова картина! Ми вміємо танцювати, ми найкращі. – Яка безглузда суперечка! – сказав сердито Пластилін. – Найцікавіше для дітей – перетворення. Раз, два, три – і величезний білосніжний лайнер вирушив у подорож! А через хвилину він уже перетворився на фантастичного птаха, а тоді – у кумедного зайця. Пластилін був мудрим старим чоловіком і він навчив Олівці, Фломастери та Крейдочки не сваритися, а наполегливо працювати разом і допомагати один одному у створенні чудових картин».

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Застосування медитативної казкотерапії, особливо у поєднанні з кольоротерапією, тілесно-орієнтованою терапією та музичним супроводом позитивно впливає на особистісний розвиток дитини, покращення її психофізичного стану. Подальші дослідження буде спрямовано на вивчення можливостей застосування казкотерапії в оздоровчій роботі з дітьми, які мають порушення розвитку.

Список використаних джерел

1. Бутенко Г. П. Використання казки в контексті формування компетенцій особистості [Електронний ресурс] / Г. П. Бутенко, О. А. Молчанова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jm/Soc_Gum/Pfto/2011_15/files/P1511_13.pdf. – Назва з екрана.

2. Гнездилов А. В. Авторская сказкотерапия / А. В. Гнездилов. – СПб : Речь, 2002. – 290 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Формы и методы работы со сказками / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб : Речь, 2010. – 240 с.
4. Соколов Д. Ю. Сказки и сказкотерапия [Электронный ресурс] / Д. Ю. Соколов. – Режим доступа : <http://www.studfiles.ru/preview/4019889/page:14/>. – Название с экрана.
5. Солодухов В. Л. Казкотерапія як метод психологічної допомоги суб'єктам [Електронний ресурс] / В. Л. Солодухов. Режим доступу : http://www.intellect invest.org.ua/content/userfiles/files/mater_ped_conf/Valeologiya_2006.pdfpage=15. – Назва з екрана.
6. Ткач Р. Сказкотерапия детских проблем / Р. Ткач. – СПб : Речь, 2013. – 128 с.

References

1. Butenko G. P. Vykorystannja kazky v konteksti formuvannja kompetencij osobystosti [Elektronnyj resurs] / G. P. Butenko, O. A. Molchanova. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2011_15/files/P1511_13.pdf. – Nazva z ekrana.
2. Gnezdilov A. V. Avtorskaja skazkoterapija / A. V. Gnezdilov. – SPb : Rech', 2002. – 290 s.
3. Zinkevich-Evstigneeva T. D. Formy i metody raboty so skazkami / T. D. Zinkevich-Evstigneeva. – SPb : Rech', 2010. – 240 s.
4. Sokolov D. Ju. Skazki i skazkoterapija [Elektronnyj resurs] / D. Ju. Sokolov. – Rezhim dostupa : <http://www.studfiles.ru/preview/4019889/page:14/>. – Nazvanie s jekrana.
5. Soloduhov V. L. Kazkoterapija jak metod psihologichnoi' dopomogy sub'jektam [Elektronnyj resurs] / V. L. Soloduhov. Rezhym dostupu : http://www.intellect invest.org.ua/content/userfiles/files/mater_ped_conf/Valeologiya_2006.pdfpage=15. – Nazva z ekrana.
6. Tkach R. Skazkoterapija detskih problem / R. Tkach. – SPb : Rech', 2013. – 128 s.

Shkarlatiuk K.I., Soiko O.V. MEDITATIVE TALES AS A RESOURCE FOR PERSONAL DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH MENTAL AND PHYSICAL DISORDERS

The article represents the peculiarities of meditative tales use in the process of psychologists work with children who have mental and physical disorders. The results of previous researches prove the role of fairy tales as a means of revealing the inner and outer world of the child, modeling the future. Fairy tales metaphor is used as a means of enhancing the child's internal resources by updating its existing experience and understanding the new challenges, for the transfer and development of ideas. Rehabilitation orientation is a training method in the emotional sphere, testing social roles, cogniting their own status and establishing social communication links. The basic techniques and methods of work with a fairy-tale are mentioned as well as a typology of meditative fairy-tales.

The meditative tales effectiveness is possible in case of the complex use of suggested techniques. Stories should be connected with the social experience of the child. Psychotherapeutic effect is achieved by harping experiences and conflicts through characters and plot. Trainings are held in combination with movements and physical exercises, play and dance which help to ease body awareness. Meditative fairy-tale application, especially in combination with colourtherapy, body-oriented therapy and music positively affects the personality development of children, improves their mental and physical condition. Further research will focus on exploring the possibilities of meditative fairy tale use in recreation work with children who have developmental disorders.

Key words: meditative tale, colour therapy, metaphorical tale, modeling of the future, fairy tale therapy, emotional and personal sphere, a resource for personal development, mental and physical disorders.

УДК 159.922.73:[159.923.32:17.023]

Н.О. ЯЦЮК

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті висвітлено актуальність розуміння тих тонких душевних процесів, які супроводжують моральне дорослішання дитини. Проаналізовано особливості взаємозв'язку етики та психології, який розкривається у ставленні Я – Інший. Визначено потенціал соціальної ситуації розвитку, провідної діяльності, особливостей пізнавальної та емоційної сфер молодших школярів для морального розвитку особистості. Показано необхідність врахування різноманітних та суперечливих соціальних впливів на особистість у процесі становлення моральності.

Ключові слова: мораль, моральність, моральний розвиток, моральна рефлексія, моральна саморегуляція, молодші школярі.

В статье обоснована актуальность исследования тех тонких душевных процессов, которые сопровождают моральное взросление личности. Проанализированы особенности взаимосвязи этики и психологии, которая раскрывается в отношении Я – Другой. Определен потенциал социальной ситуации развития, ведущей деятельности, особенностей познавательной и эмоциональной сфер младших школьников для морального развития личности. Показана необходимость учета разнообразных и противоречивых социальных влияний на личность в процессе становления нравственности.